

Giriş

Binlerce yıldır yerküre üzerinde yaşamını sürdüren insanın doğa üzerindeki belirgin ve anlamlı düzeydeki yıkıcı faaliyetleri son 250 yıllık süreçte meydana gelmiştir. Sanayileşme ile belirginleşen sonu gelmez üretme ve tüketme arzusunun vahim sonuçları günden güne artmakta ve doğal yaşamın dinamiklerini yerle bir edecek düzeye ulaşmıştır. Çok büyük ölçüde insanın sebep olduğu atmosferik sera gazlarındaki ciddi artışlar yüzünden özellikle son 100 yıllık süreçte iklimsel parametrelerde anlamlı değişimler ortaya çıkmış; bu değişimlere bağlı olarak iklimsel afetler daha yoğun ve şiddetli bir biçimde görülmeye başlanmıştır (IPCC, 2001a, s. 225, 2021, s. 8; IDMC, 2023). Öyle ki iklimsel afetler, son 50 yılda (1970-2019) yaklaşık olarak 5 kat artarak küresel ölçekte yaşanan afetlerin %50'sinden, ölümlerin %45'inden ve ekonomik kayıpların ise %74'ünden sorumlu olmuştur (WMO, 2021a). Çok boyutlu ve büyük oranda olumsuz sonuçları olan bu afetlerin neden olduğu en önemli olaylardan biri de kuşkusuz büyük çapta kitlesel ve yer yer bireysel birtakım göçlere neden olduğu gerçeğidir (IPCC, 2022, s. 9).

Dünyanın birçok yerinde meydana gelen iklimsel afetlerin neden olduğu göçler ciddi boyutlara ulaşmıştır ve her geçen gün bu tür göçlere katılan insan sayısı da artmaktadır (Tekin ve Deniz, 2023a; Türkeş ve Tekin, 2024). Çünkü göç, özü itibarıyla insanların doğal afetlere karşı vermiş olduğu en olağan ve makul tepki refleksidir (Adger vd., 2020). Sel ve fırtına gibi ani gelişen afetler başta olmak üzere her yıl ortalama olarak 15-40 milyon arasında insan iklimsel afetler yüzünden çoğunluğu ülke içinde olmak üzere yerinden olmaktadır (IDMC, 2015, 2017, 2023a). Güneydoğu Asya, Sahraaltı Afrika ve Orta Amerika bu göçlerin en yoğun olarak yaşandığı bölgelerdir. Bununla birlikte Türkiye'nin de içinde bulunduğu Akdeniz Havzası ülkeleri de iklim

değişikliğine karşı son derece hassastır. Senaryolar, küresel sera gazı artışlarının devam edeceğini ve buna bağlı olarak iklim değişikliğinin şiddetini daha da hissettirebileceğini bildirmektedir.

Hava ve iklim ile ilgili veri toplayıp analiz eden Meteoroloji ve Klimatoloji bilimleri başta olmak üzere, bir yönüyle ilişkili olan diğer doğa ve sosyal bilimler iklim değişikliğinin, afetlerin sıklığında ve şiddetinde anlamlı artışlara yol açtığını ve bunun doğal ve sosyal ortamlara yansımalarının çok trajik sonuçlara yol açacağı konusunda geniş bir fikir birliğine sahiptir. Nitekim 1990'ların başlarında Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) (IPCC, 1992) milyonlarca insanın kıyı şeridi erozyonu, kıyı taşkınları ve şiddetli kuraklık nedeniyle yerinden olmasıyla "iklim değişikliğinin en büyük etkisinin insan göçü üzerinde olabileceği" konusunda ilk uyarısını yapmıştır (s. 103). Yine aynı yıl Uluslararası Göç Örgütü (IOM), göç ve çevre ilişkisi bağlamında bir rapor yayınlayarak iklimsel göçe dair vurgusunu şöyle ifade etmiştir: "Son yıllarda çarpıcı biçimde artan çevresel bozulmanın bir sonucu olarak çok sayıda insan göç ediyor. İklim değişikliği nedeniyle dünyanın daha geniş alanları yaşanmaz hale geldikçe, bu tür göçmenlerin sayısı önemli ölçüde artabilir" (IOM'dan aktaran Laczko ve Aghazarm, 2009, s. 13). Konuyla ilgili yaptığı çalışmalarla dikkatleri çeken Myers (2002), iklimsel göçün çağımızın en önemli insani krizleri arasında yer alacağını belirtmektedir. Tüm bu uyarı ve tespitler insanlığın ne kadar önemli ve büyük bir problem ile karşı karşıya kaldığını göstermektedir.

İklim değişikliği çalışmaları bağlamında dünyanın en önde gelen ve farklı disiplinlerden yüzlerce bilim insanının çalıştığı IPCC, her 7 yılda bir detaylı raporlar hazırlayarak kamunun, hükümetlerin ve karar vericilerin dikkatlerini konuya çekmeye çalışmaktadır. IPCC'nin hazırlamış olduğu bu detaylı raporlar iklim değişikliğinin kesin bir gerçeklik olduğunu ve çok boyutlu olumsuz sonuçlar doğuracağını gözler önüne sermektedir. IPCC'ye (2014a) göre iklim üzerinde insan etkisinin açık olduğu (s. 2), insan kaynaklı sera gazı emisyonlarının tarihi zirvelere ulaştığı (s. 2, 4), atmosfer ve okyanusların önemli oranda ısındığı, kar ve buzulların hızlı bir şekilde eridiği ve bunun sonucu olarak da deniz seviyelerinde yükselmelerin meydana geldiği (s. 2, 40), bu değişimlere bağlı olarak iklimsel kökenli afetlerin önemli ölçüde arttığı (s. 53) ve yine bu afetlere bağlı olarak özellikle savunmasız ve kırılgan grupların ciddi oranda etkilendiği (s. 64) ve tüm bunlardan hareketle göçlerin kaçınılmaz olarak ortaya çıktığı/çıkabileceğini vurgulamaktadır (s. 71-73). Nitekim son yıllarda ortalama sıcaklık artışlarında görülen rekor seviyeler, dünyanın birçok yerinde daha sık ve şiddetli bir biçimde görülmeye başlanan "ani kuraklıklar" (Yuan vd., 2023; Walker ve Loon, 2023) bu durumun en bariz göstergesidir. Tüm bunlar iklimlerin tahmin edilenden çok daha hızlı bir biçimde değiştiğini göstermektedir.

Tarih boyunca insanlar, değişen iklim koşullarına bağlı olarak buldukları yerleri ve bölgeleri terk etmek durumunda kalmışlardır (Gupta vd., 2006; McLeman, 2011a).

Ürün ve besin stokunun fazla olduğu ve iklimsel koşullar bakımından yaşama daha elverişli olan yerler, daima insanların gitmek istedikleri yerler olmuştur. O dönemlerde iklimler bütünüyle doğa yasalarının bir sonucu olarak yani doğal bir döngü içerisinde değişirdi. Bugün ise antropojenik etkinin, yani bizzat insanın, merkezde olduğu bir iklim değişikliği sürecini yaşamaktayız. Atmosferin hızlı ve geri dönülmez bir şekilde kirlenmesine neden olan kapitalist üretim biçimi antropojenik etkinin temel sebebidir. Doğal işleyiş mekanizmasının devre dışı kaldığı antropojenik iklim değişikliği ile birlikte anormal olaylar artmış ve bu olaylar hem beşeri hem de doğal ekosistemler üzerinde ciddi baskılara neden olmuştur (IPCC, 2014b).

İklim değişikliği doğal sistemlerin olağan işleyişini değiştirdiği gibi beşeriyetin kültürel ve geleneksel yaşam tarzını da olumsuz yönde etkileyerek miras yoluyla kodlanmış tüm alışkanlıkları ters yüz etmektedir. Bu, yıllardır süregelen yaşam alışkanlığının zorunlu olarak en azından dünyanın bazı bölgelerinde değişmesi ve dönüşmesi anlamına gelmektedir. Güncel bilimsel veriler iklim değişikliğinin hem ülke içi hem de uluslararası göç hareketleri üzerinde ciddi bir tehdit kaynağı olmaya başladığını göstermektedir (McAdam, 2010). Sel, fırtına, taşkın ve heyelan gibi hızlı gelişen olaylarla birlikte kuraklık, çölleşme, deniz seviyesinin yükselmesi ve kıyı erozyonu gibi daha yavaş gelişen olaylar neticesinde her yıl milyonlarca insan yerinden olmaktadır. Bu afetler karşısında göç edenler olduğu gibi, göç etmek için gerekli olanaklardan yoksun olan milyonlarca insan da iklimsel açıdan risk teşkil eden yerlerde yaşamaya devam etmektedir. Bu bağlamda özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin riskli yerlerinde yaşayan ve önemli bir nüfusa karşılık gelen yoksul ve yoksun kesimler adeta kapana kısılma halini yaşamaktadırlar. İklimsel afetlere bağlı olarak yaşanan tüm bu karmaşık ve kaotik bulgu ve olaylar göç hareketlerinin doğasını, yapısını ve işleyişini derinden etkileyerek göçün teorik ve kuramsal çerçeveden yeniden ve çok boyutlu bir perspektifle değerlendirilmesini zorunlu kılıyor (IOM, 2021a, s. 11).

Ülke İçi Göç İzleme Merkezi'nin (IDMC) (2023a) son yayınlamış olduğu rapor, iklimsel afetlerin göçler üzerinde ne kadar belirleyici bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Rapora göre, 28.3 milyonu çatışma ve şiddet; 32.6 milyonu ise doğal afet kaynaklı olarak dünya genelinde 2022 yılı içinde toplam 60.9 milyon insan yerinden olmuştur. Doğal afet kaynaklı yerinden edilen 32.6 milyon insanın büyük bir bölümü (%98) başta sel/taşkın, fırtına ve kuraklık olmak üzere iklim ve hava ile ilişkili afetlerden dolayı göç etmek durumunda kalmıştır. 2022 yılı içinde doğal afet kaynaklı yerinden edilen insan sayısı bir önceki yıla oranla %45, son 10 yıllık ortalamaya göre ise %41 artış göstermiştir (IDMC, 2023a). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) (2023) verilerine göre ise herhangi bir zorunlu nedenden dolayı dünya genelinde 2022 yılı sonu itibarıyla yerinden edilen toplam insan sayısının 108.4 milyona ulaştığı (s. 2); bu yerinden edilmelerin önemli bir kısmının ise iç göç (s. 23) şeklinde özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde (s. 2) ortaya

çıkıldığını görmekteyiz. Göçe dair bu çarpıcı sayılar basit birtakım istatistiki bilgilerden çok daha fazlasını barındırmaktadır.

İklim değişikliğinin göçler üzerine etkilerinden bahseden ilk çalışmalar 20. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkmaya başlamıştır (Brown, 1976; El-Hinnawi, 1985, Westing, 1992). Teorik ve ampirik temelli daha kapsamlı çalışmalar ise özellikle 2000'lerden sonra daha görünür hale gelmiştir. Bu anlamda iklimsel göçler konusu aslında akademi için çok günceldir. Gelinen aşama itibariyle kapsamlı ve teorik bağlamı güçlü olan bir literatür henüz oluşmamıştır. Nitekim literatür detaylı bir şekilde incelenecek olursa teorik, ampirik, model bazlı nicel ve nitel birçok çalışmanın ortaya konulduğu, fakat özgün ve sistematik bir yerleşik alanın henüz yaratılmadığı görülecektir. Uluslararası Afet Veri Tabanı (EM-DAT) ve IDMC gibi güvenilirliği yüksek kurumların hazırladığı verilerden hareketle iklimsel kökenli tüm afetlerin neden olduğu göçlerin küresel ölçekteki mekânsal dağılışı örüntüsünü kapsamlı ve sistematik bir biçimde ortaya koyan, diğer taraftan yine iklim değişikliği etkileri bağlamında dünyanın en riskli yerleri arasında gösterilen Türkiye üzerine de derli toplu ve saha verilerine dayanan bir çalışmanın olmayışı önemli bir eksiklik olup bu araştırmanın temel gayesini teşkil etmektedir.

İklim değişikliği, toplumların ekonomik, sosyal, politik ve çevresel kırılganlıklarını devamlı olarak artırıyor. İklimsel afetler, dünyanın farklı bölgelerinde çoğunlukla az ve gelişmekte olan ülkelerin kırılgan, savunmasız ve özellikle ekonomik sermayeden yoksun sınıflarını etkilemektedir. Asya'dan Afrika'ya, Ortadoğu'dan Güney ve Orta Amerika'ya, Avrupa'dan Kuzey Amerika ve Avustralya'ya kadar hemen hemen dünyanın her yerinde iklimsel afetler görülebilmektedir. En az gelişmiş ülkeler, denize kıyısı olmayan gelişmekte olan ülkeler ve yine gelişmekte olan küçük ada devletleri coğrafi kısıtlamalar ve yapısal sorunları nedeniyle iklim değişikliğinden en çok etkilenecek yerlerdir (IOM, 2019a, s. 3). Bu afetler aynı zamanda geçim kaynakları üzerinde baskı ve rekabete de yol açmaktadır (IOM, 2019a, s. 1). Sınırlı kaynaklar üzerinde oluşan bu baskı sonucunda önce çatışmalar, sonrasında ise bu çatışmalara bağlı olarak göçler ortaya çıkmaktadır.

Uluslararası sınır geçişlerinin nispeten zorlaştığı günümüz dünyasında iklimsel afetlerin neden olacağı göçlerin büyük bir bölümünün ülke sınırları içerisinde gerçekleşmesi öngörülmektedir (Kalin ve Schrepfer, 2012, s. 77). Bununla birlikte, özellikle siyasi istikrarsızlık ve çalkantıların varlık gösterdiği, ekonomik güncenin olmadığı ve insanca yaşam beklentisinin düşük olduğu ülkelerde ortaya çıkabilecek iklimsel afetler uluslararası düzensiz göçleri de artıracaktır. Nitekim 2019 yılında ortaya çıkan Covid 19 salgını tüm dünyada ama özellikle az gelişmiş ülkelerde toplumsal eşitsizlikleri ve ekonomik dengesizlikleri daha da belirginleştirdi. Salgın, vergilendirmeleri artırıp finansal kaynakları zora sokarak özellikle az gelişmiş ülkelerin iklim değişikliği

ile mücadele kapasitelerini önemli oranda sınırlandırmıştır. Bu durum yoksul ve yoksun kesimlerin oranının daha da yükselmesine ve sınıfsallığın daha belirginleşmesine neden oldu. Bu anlamda Covid 19 salgını, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin özellikle yoksul kesimler üzerinde daha görünür bir şekilde belirmesine yol açtı (IOM, 2021b; IPCC, 2022, s. 1175). Gelecekte buna benzer sorunların artan bir şekilde ortaya çıkması sürpriz olmayacaktır. Kapitalist üretim ilişkilerinin mekânsal ölçekte belirgin farklılaşmalarına bağlı olarak gelir eşitsizliğinin neden olduğu göç akışları, iklim değişikliği ile birlikte daha da belirgin bir hal alacaktır (Tacoli, 2009; IPCC, 2014b, s. 20).

İnsanın yer değiştirme hareketlerinin altında kuşkusuz birçok faktör yatmaktadır. Bunların başında yoksulluk gelirken, yoksulluğu besleyen nüfus baskısı, yetersiz beslenme, arazi yoksunluğu, işsizlik, aşırı ve kontrolsüz şehirleşme, salgın hastalıklar, politik istikrarsızlık ve iktidar baskısı etnik ve süregelen geleneksel çekişmeler ve çatışmalar gibi daha birçok insan kaynaklı nedenler sıralanabilir. Tüm bunların yanında özellikle bir ölçüde yine insan etkisinin belirgin olduğu çevresel koşullar başlığı altında nitelendirilebilecek ekolojik yıkım ve iklimsel değişimlere bağlı olarak ortaya çıkan göçler de bulunmaktadır. Çoğu zaman göç olayı tek faktöre bağlı olarak cereyan etmez, birden çok faktörün ortak etkisi altında, zorlu ve karmaşık bir sürecin ardından ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle göçün altında yatan temel dinamikleri kabaca bilmemize rağmen hangi faktörün ne ölçüde ve ne netlikte göçe katkıda bulunduğunu belirlemek oldukça zordur. Özellikle çevresel faktörlerin neden olduğu göçler ile ekonomik faktörlerin neden olduğu göçler çok iç içe olup çoğu zaman birbirleri ile karıştırılabilmektedir (Myers, 2002). Çünkü göçe yol açan tüm faktörler girift ilişkiler gösterirler (Castles vd., 2014, s. 211-12). Bu nedenle göçe neden olan koşullar büyük ölçüde karmaşık ve çok boyutludur. Sebepler ne olursa olsun insanlar hayatta kalmak veya daha iyi bir yaşam sürmek için göç etmeyi en önemli strateji olarak görmektedir (Hugo, 1996; Adger vd., 2020).

İklimsel göçlerin gelecekte daha çok nerelerde, ne şekilde ve nasıl bir büyüklükte cereyan edeceğini gösteren önemli bir literatür ortaya çıkmıştır. Bu literatürün ortaya koyduğu bulgular büyük çapta iklimsel göçlerin yaşanabileceği konusunda ortak bir kanının olduğunu bildirmektedir. Genelde 2050 ya da 2100 yılına endekslenen bu çalışmalara göre iklimsel afetlerden dolayı 200 milyon ile 1 milyar arasında insan göç etme riski taşımaktadır (Baird ve Christian Aid, 2007; Biermann ve Boas, 2010; Brown, 2008; Burzynski vd., 2019; Myers 1993, 2002, 2005; Myers ve Kent 1995; Rigaud vd., 2018). Nitekim IDMC (2021, 2022, 2023) raporlarına bakılacak olursa iklimsel afetlerden dolayı her yıl ortalama 15-40 milyon arasında insanın bir şekilde göç etmek için çaba sarfettiği görülür. Sayı tahminlerinin bu kadar farklılık taşıyor olması çalışma yöntem(ler)inin önemli oranda eksiklik barındırması ile ilişkilendirilmektedir (Gemenne, 2011). Geline aşama ile birlikte elimizde her ne kadar sınırlanabilir ve öngörülebilir

net bir veri olmasa da dikkat edilmesi gereken en önemli ve ortak hususun gelecekte iklimsel afetlerin neden olacağı göçlerin mutlak anlamda ortaya çıkacağı gerçeğidir.

Yavaş gelişen olaylar nedeniyle göç eden insan sayısını tahmin etmek, göçün çok nedenli doğası ve sosyoekonomik faktörlerin göç tepkilerini belirlemedeki baskın rolü nedeniyle zordur. Buna karşın hızlı gelişen afetlerden kaynaklı olarak yaşanacak göçleri tahmin etmek biraz daha kolay olmasına rağmen, sosyoekonomik kalkınma yörüngeleri ve emisyon salınımlarındaki belirsizlikten dolayı çok keskin tahminler yürütmek yine de çok zordur (IPCC, 2022, s. 63-64). Tahmin içerikli çalışmalardaki belirgin sayı farklılıkları bundan kaynaklanmaktadır. Burada üzerinde durulması gereken diğer iki önemli parametre ise göçün yönü ve şeklinin nasıl olacağı konusudur. Yapılmış akademik çalışmaların önemli bir kısmı iklimsel göç hareketleri bakımından dünyanın az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerinin yüksek risk grubunda olduğunu bildirmektedir. Nüfus artış oranlarının yüksek olduğu nispeten istikrarsız politik bir atmosferin hüküm sürdüğü (Pakistan gibi) kurak ve kıyı bölgeler daha yüksek risk altındadır (McLeman, 2011b).

Türkiye, konum itibarıyla ekonomik ve siyasi çalkantıların yoğun olarak yaşandığı ve bununla birlikte iklimsel afetlerin git gide daha çok görülmeye başlandığı göçe kaynaklık eden Ortadoğu ve Güney Asya ülkeleri ile göçmenlerin göç radarında değişmez bir hedef bölge olan Avrupa kıtasının kesiştiği bir noktada bulunmaktadır. Bu durum düzensiz göç boyutunda olduğu gibi iklimsel göç bağlamında da Türkiye'yi transit ve/veya hedef ülke tahtasına taşıyabilir. Türkiye'nin farklı gelişmişlik seviyelerine sahip bu iki bölge arasında köprü olma durumu, onu tarih boyunca insan hareketliliğinin en yoğun yaşandığı bir yere dönüştürmüştür. Bu bağlamda düzensiz göç olayında olduğu gibi Türkiye yakın gelecekte iklimsel göçlere de maruz kalabilir. Bununla birlikte iklimsel göçü konu edinen literatürün önemli bir kısmı hareketliliğin daha çok ülke sınırları içerisinde gerçekleşebileceğini öngörmektedir (Kaczan ve Orgill-Meyer, 2020; Kalin ve Schrepfer, 2012, s. 77; Foresight, 2011; McLeman vd., 2016, s. 5; Groschl ve Steinwachs, 2017; IPCC, 2014b, s. 1175).

Türkiye, gerek doğal (topografik koşulların kısa mesafelerde belirgin farklılıklar arz etmesi, iklim çeşitliliği) gerekse de beşeri ve sosyal (belirgin sınıfsal yapı ve bölgesel gelişmişlik farkı) özellikleri itibarıyla oldukça çeşitlilik gösteren bir ülkedir. Bu durum ülkenin iklim değişikliği karşısındaki hassasiyet düzeyini yükseltmektedir. İklim değişikliği etkileri bugün çok net bir şekilde ülkenin birçok yerinde hissedilmeye başlanmıştır. İç, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde kuraklığa bağlı olarak tarımsal ve hayvansal rekoltede düşüşler, yüksek buharlaşmaya bağlı olarak yeraltı ve yerüstü su kaynaklarında azalmalar ortaya çıkarken, Ege ve Akdeniz Bölgelerinde orman yangınları, sıcak hava dalgaları ve hortum oluşumları, Karadeniz başta olmak üzere ülkenin farklı yerlerinde ani gelişen sel/taşkın ve fırtına gibi olaylar artış eğilimindedir. Dolayısıyla,

Türkiye gerek bulunduğu konum itibarıyla gerekse de bölgeler arasında belirgin doğal ve beşeri karakteristik ve yapısal özellikleri hasebiyle iklimsel göç bağlamında hassas ülkeler arasında yer almaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin küresel ölçekteki iklimsel göç profilinin ne olduğu, bulunduğu konum itibarıyla hangi ülkelere ve ne tür göçlere maruz kalacağı bilgisinin ve yine iklim değişikliği kaynaklı iç göç büyüklüğünün, yönünün ve karakteristik özelliğinin ne olacağının bilinmesi önemlidir.

Literatür incelendiğinde iklim değişikliğine bağlı gerçekleşen/gerçekleşecek göçlerin Türkiye'ye yansımalarını konu edinen çalışmaların neredeyse hiç yapılmadığı görülür. Kapsam ve metodolojik yönden önemli eksiklikler barındıran yapılmış az sayıdaki çalışmaların büyük bir bölümü ise derleme şeklindedir. Dolayısıyla, böylesine önemli bir meselenin henüz yeterince çalışılmamış olması bizi bu çalışmaya iten sebeplerin başında gelmektedir. Buradan hareketle bu çalışma hem makro hem de mikro düzeyde birtakım bulgulara ulaşmayı amaçlamaktadır. Nicel verilerden hareketle iklimsel afet ve göçlerin hem küresel hem de ulusal bir görüntüsünün ortaya konulması, nitel verilerden hareketle de iklimsel göç ve potansiyelinin Türkiye genelinde nasıl bir dağılım gösterdiğinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Diğer önemli amaç ise, göçle yoğunlaşmış ve şekillenmiş bir mirasın taşıyıcısı konumundaki Türkiye'nin iklimsel göç röntgenini ortaya koyarak ya da buna dair bir durum tespiti yaparak politikacılara, karar vericilere ve planlamacılara gelecek hakkında hem öneriler hem de öngörüler sunmaktır. Nitekim şimdiye kadar Türkiye'nin iklimsel göç durumunu hem nicel hem de nitel veriler ışığında sistematik ve kapsamlı bir şekilde ele alan herhangi bir araştırma yapılmamıştır. Hatta konu ne akademide ne Sivil Toplum Kuruluşları (STK) çevrelerinde ne de soruna karşı önlem ve uyum programlarını devreye sokmakla yükümlü merkezi ve yerel idari yönetimler nezdinde henüz tartışmaya açılabilmiş bile değildir (Kadirbeyoğlu, 2010). Halbuki Türkiye'de, iklim değişikliği ve çevre bozulması olaylarına bağlı olarak göçlerin gelecekte artması çok muhtemeldir (Kadirbeyoğlu, 2010). Sonuç olarak çalışma, alandaki bazı önemli boşlukları doldurarak konuya ilişkin kapsamlı ve bütünlüklü bir perspektif sunmak ve aynı zamanda bir tartışma alanı açarak akademinin ve ilgili kurumlarının dikkatini bu konuya çekmeyi amaçlamaktadır. Buradan hareketle çalışmanın genel ve daha detay bilgi sunan hedefleri kısaca aşağıdaki gibidir:

Küresel düzeyde;

- Günümüzün en büyük çevresel sorunlarından biri olan iklim değişikliğinin neden olduğu göçleri anlamak.
- Güncel istatistik verilerden hareketle iklimsel afetlerin ve göçlerin mekânsal dağılım durumunu hem küresel ölçekte hem de Türkiye boyutunda ortaya koymak.
- İklim değişikliğine bağlı olarak yakın coğrafyalarda ortaya çıkabilecek olası göçlerin Türkiye'ye etkilerini belirlemek. Örneğin sel, kıyı erozyonu ve tropikal siklonların yoğun bir şekilde yaşandığı Güneydoğu Asya ülkelerinden ve yine kuraklık

koşullarının gittikçe şiddetlendiği Somali, Etiyopya ve Güney Sudan gibi Sahra-altı Afrika ülkeleri ve Ortadoğu bölgesinde yer alan ülkelere gerçekleşecek göçlerin Türkiye'ye yansımalarının olup olmayacağını tartışmaya açarak bu anlamda Türkiye'nin risk potansiyelini ortaya koymak.

Türkiye boyutunda;

- Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM), Orman Genel Müdürlüğü (OGM) ve Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) gibi kurumlardan elde edilen veriler yardımıyla illerin iklimsel afet risk durumlarını haritalandırmak. Bu sayede iklimsel afetlerin mekânsal dağılımları ile ilgili bir altlığın oluşturulmasına katkıda bulunmak.
- Sahada gerçekleştirilen gözlem ve görüşmeler yoluyla iklimsel afetlerin neden olduğu/olacağı göçlerin yönü ve büyüklüğü hakkında bir durum tespiti yapmak.
- Sahadan ve kurumlardan elde edilen verilerden hareketle gelecekte ülke içi göçlerin hangi dinamikler üzerinden şekilleneceği noktasında karar vericilere ve politika yapıcılara önerilerde bulunmak.
- Türkiye'yi konu edinen ve derleme olarak hazırlanan az sayıdaki çalışmalardan farklı olarak kapsam ve sistematik (çoklu veri, çoklu alan ve katılımcı grubu, yöntem) özgünlüğü ile özellikle ulusal ölçekli yeni yapılacak çalışmalara rehber olmak.

Tüm göç hareketleri içinde iklimsel afetlerin neden olacağı göçlerin hem ulusal hem de uluslararası ölçekte önemli bir sorun alanını teşkil edeceği, bu anlamda hem kamunun hem de akademik ve politik dünyanın ilgisini çok yoğun bir şekilde üzerine çekebileceğini öngörüyoruz. Yüksek nüfuslu az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşayan çoğunluğu kırılgan gruplar olmak üzere göç etmek için belli bir ekonomik sermayeye sahip orta sınıf gruplarının farklı yoğunluk düzeylerinde göçe kalkışabileceklerini iddia ediyoruz. Türkiye boyutunda ise iklimsel afet kökenli göçlerin aslında özellikle 2000'lerden bu yana ekonomik temelli göçler içinde düşük yoğunluklu olarak gerçekleştiği ve bundan sonraki süreçte iklimsel afetlerin çarpan etkisi yaparak çok daha yoğun bir şekilde hareketlenmeye neden olabileceğini savunuyoruz. Bununla birlikte Türkiye ölçeğinde yaşanabilecek olası göçleri belirleyecek olan temel iklimsel afetin kuraklık olacağını tahmin ediyoruz. Bu varsayımlardan hareketle bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmaya çalışılacaktır.

- İklimsel afetler daha çok dünyanın hangi bölgelerinde yoğunlaşmaktadır?
- İklimsel afetler sonucunda yerinden edilen insan sayısı nedir ve yerinden edilmelerin en çok yaşandığı yerler nelerdir?

- Hem küresel hem de yerel boyutta nasıl bir akademik literatür oluşmuştur? Bu literatürün dayandığı temel dayanaklar nelerdir? Ne tür sorunlar ve sınırlılıklar taşımaktadır?
- Hızlı ve yavaş gelişen iklimsel afetler, göç hareketlerini nasıl ve ne şekilde etkilemektedir? Örneğin kuraklık gibi yavaş gelişen afetlerin neden olduğu göçler kalıcı mıdır? Sel ve fırtına gibi hızlı gelişen afetler, daha çok kısa vadeli ve geçici göçlere mi neden oluyor?
- İklimsel afet boyutunda Türkiye nasıl bir profile sahiptir? Bu afetlerin neden olduğu yaşanmış göçler var mıdır? Varsa eğer daha çok hangi afete bağlı olarak gerçekleşmişlerdir?
- Gelecek senaryolarında Türkiye'nin de içinde bulunduğu Akdeniz Havzası ülkelerinde daha çok kuraklık koşullarının etkisini artıracığı beklenmektedir. Özellikle kırsalın temel geçim kaynağı olan tarım ve hayvancılık faaliyetleri kuraklıktan nasıl etkilenmektedir ve bu durum göç hareketlerine ne ölçüde ve daha çok hangi bölgelerde yansiyacaktır?
- Başta kuraklık olmak üzere diğer iklimsel afetler ülke içi göçleri hangi yönde ve yoğunlukta etkileyecektir?

Çalışmanın detaylarına geçmeden önce bölümlerin içeriğine dair kısa bir bilgi sunmak faydalı olacaktır. Buna göre, araştırmanın ilk bölümünde çalışmanın dayandığı teorik ve kavramsal çerçevenin ne olduğu ve ilgili literatürün bu anlamda nasıl bir inşaya sahip olduğunu açıklıyorum. Burada kavramsal çerçevenin kısa bir değerlendirmesini yaptıktan sonra iklim değişikliğinin nedenleri, etkileri (doğal ve beşeri) ve kısa tarihçesinden bahsedip ardından iklim değişikliği ile göç arasında nasıl bir ilişkiselliğin olduğu, iklimsel göçün hukuksal boyutunun ne olduğu ve uluslararası diplomaside nasıl bir karşılığı olduğu üzerinde duruyorum. Son olarak ilgili literatürün genel bir özetini verdikten sonra bu çalışmayı diğerlerinden farklı kılan diğer bir deyişle onu özgün kılan yönlerin neler olduğu ve aynı zamanda, çalışma bulgularının ilgili alan yazınına nasıl ve hangi bağlamlarda katkı sunduğu/sunabileceği bilgisine yer veriyorum.

Çalışmanın ikinci bölümünü oluşturan veri ve yöntem kısmında, araştırma sürecini nasıl yürüttüğümü açıklıyorum. Bu bölümde çalışmanın başlangıcından sonuna kadar nasıl bir sistematik ve metodolojik yol izlendiğine dair bilgiler yer almaktadır. Burada işlenmesi planlanan verilerin hangi kurumlardan ne tür düzenlemeler yapılarak hangi programlar vasıtasıyla analiz ettiğimi ve nitel görüşmelerin nerelerde ve kimlerle neden yaptığımı detaylıca aktarıyorum.

Bulguları tartıştığım kısmı ise 4 ana başlık etrafında ele alıyorum. Burada ilk olarak uluslararası veri tabanlarından temin etmiş olduğum veriler yardımıyla iklimsel afet ve göçlerin genel etkilerini ve mekânsal dağılımlarını ortaya koyuyorum. Başta

EM-DAT ve IDMC olmak üzere diğer uluslararası kurumların verilerinden hareketle oluşturmuş olduğum haritaları ilgili literatür eşliğinde değerlendirmeye alıyorum. Yakın coğrafya ülkelerinden ortaya çıkacak olası iklimsel göçlerin Türkiye'ye yansımalarını konu edindiğim ikinci ana başlıkta ise yine bazı kurum verileri ve ilgili literatür bulgularından hareketle Türkiye'nin konumunu tartışmaya açıyorum. MGM, OGM ve diğer kurumların verilerini işlediğim üçüncü ana başlık altında, Türkiye'nin iklim değişikliği hassasiyetini, iklimsel afet profilini ve etki senaryoları bağlamında ülkeyi nasıl bir gelecek beklediğini değerlendirmeye alıyorum. Araştırmanın asıl gayesini oluşturan ve alan bulgularını tartıştığım dördüncü ana başlıkta ise görüşme ve gözlem notlarına yer veriyorum. Burada birçok ilde konunun muhatabı ya da mağduru olan/olacak birçok kişi ile yaptığım görüşmelerden hareketle Türkiye'nin iklim değişikliği algısını, etkilenme düzeyini ve göç potansiyelini ortaya koymaya çalışıyorum.

Çalışmanın son bölümüne karşılık gelen sonuç, öngörü ve öneriler kısmında ise, ilk önce bulguların makro ve mikro ölçekteki genel ve kısa bir özetine yer veriyorum. Ardından iklimsel göçün geleceğine dair öngörülere ve son olarak hem iklim değişikliği ile mücadelede hem de iklimsel göç bağlamında atılması gereken adımların neler olduğu, bu konuda nasıl bir plan, program ya da yol haritasının izlenmesi gerektiği ile ilgili politika yapıcılara önerilerde bulunuyorum.

Ortaya konulan tüm iddialar ve bulgular, güncel istatistiki veriler ile sahadaki gözlem ve görüşme notlarına dayanmaktadır. Çalışma, salt bir derleme çalışması olmayıp çok boyutlu ve sahaya dayalı sınanabilir bir perspektif ile iklimsel göçün genel, güncel ve potansiyel bir realitesini sunma iddiası taşımaktadır.